

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Jus Canonicvm R.P. Pavli Laymanni, Soc: Jesu Theologi, Et
Olim In Alma Et Episcopali Academia Dilingana SS.
Canonum Ordinarii Professoris**

Juris Canonici A. R.P. Paulo Laymanno Societatis Jesu Theologo SS.
Canonum In Alma, Catholica, Et Episcopali Universitate Dilingana
Professore Qvondam Ordinario, Prælectionibus Academicis Illustrati

Laymann, Paul

Dilingæ, 1673

Titvlvs III. De Libelli Oblatione.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62587](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62587)

Verumtamen, si circa obseruationem iuramenti Ius Canonicum discrepet à ciuili, quia ciuile negat tale iuramentum necessario obseruandum esse, Canonicum autem affirmat, tum Iudex secularis sequi

debet Ius Canonicum; & ad id à Iudice Ecclesiastico per censuras compellendus est. 6. 2. De iuramento, vbi ratio afferitur, quia periculum animæ vertitur.

TITVLVS III. DE LIBELLI OBLATIONE.

SI appareat Iudicem competentem, seu iurisdictione præditum esse, proximum est, vt libellus ei offeratur, & per hunc reo tradatur, vt sciat is, quid ab ipso petatur, sicuti explicauimus in c. *Dilecti*. 6. De iudiciis, idè post Titulum de foro competente, subiungitur iste de libelli oblatione.

CAPITVLVM I.

Ignarus.

PARAPHRASIS.

Cùm quidam Clerici vel monachi ad Synodum in monasterio S. Medardi habitam, accusationem deferrent, Ignarus Episcopus dixit eam secundum SS. Can. recipi non posse, nisi in scripto libello, quod cùm ipsi audissent, scripserunt, & Synodo porrexerunt.

SUMMARIUM.

1. Duplex est libellus, conuentionalis & querimonialis; ille in ciuilibus porrigitur, iste in criminalibus.
2. In quo differant hæc duæ libellorum species.
3. Libellus necessario offerri debet in ordinario iudicio, ita vt ad eius substantiam requiratur.
4. Iudicium summarium est, quod figuram seu solemnitatem ordinis iudicialis, videlicet libelli oblationem, liti contestationem, non requirit; sed ea tantum, quæ ad rei veritatem cognoscendam Iudici necessaria sunt.
5. Si causa exigat, potest Iudex iudicium ordinarium instituere, licet, absolute loquendo,

sufficeret summarium, etiam partibus inuitis; nisi Princeps aliter mandauerit.

6. Iudicia summaria institui solent ob duplicem rationem. Prima est, quòd tales cause sint, quæ celerem expeditionem postulant. Secunda, si modica sint, seu in quibus de paruo & facile reparabili præiudicio agitur.
7. Discrimen inter duos hos modos Summarij processus.
8. Modus formandi positiones.

NOT. I. Duplex est libellus, querimonialis & conuentionalis, secundum gl. ¹ verb. *reclamationis*. Conuentionalis libellus dicitur, qui in causis ciuilibus porrigitur, vt dixi in cit. c. *Dilecti*. querimonialis autem libellus, qui in causis criminalibus. De eo hic agitur, & in l. Libellorum. 3. ff. de accusat. quæ refertur in causâ. 2. q. 8.

Differunt hæc duæ libellorum species, quòd in conuentionali contineri debet conclusio seu petitio, sed in accusationis libello sufficit, si factum seu crimen, v. g. homicidij narretur adiunctis circumstantiis personæ, loci, temporis, sicuti præscribitur in cit. l. libellorum; nam cognito & probato crimine, Iudex ex officio pœnam imponere cogitur, seu, quam lex definiuit, seu quam ipse arbitrabitur, si definita non est. Ceterum si pœna applicanda sit actori v. g. iniuriam passo, tum ea in libello peti debet, similiter si iuxta consuetudinem regionis pœna seu multa partim fisco applicetur, & partim parti læsæ, tum etiam peti debet, & quidem absolute, vt pecuniaria pœna decernatur, nam exacta postea diuidetur inter fiscum & actorem, sicuti notauit Angelus. S. pœnalis. vers. vnum

ianium, *Instit. de actionibus*. Verumtamen, si pœna ipso jure incurſa ſit, ita vt ſolum criminis declaratoriâ ſententiâ opus ſit, tunc neceſſe non eſt pœnam in libello petere, vt notauit *ſo. Tilmannus*. de benignis in *Syndromo*, *Decad. 4. not. 7. n. 12.*

- 3 NOTANDVM II. Libellus neceſſariò offerri debet in ordinario iudicio, ita, vt ad eius ſubſtantiam requiratur, neque ſine libelli oblatione iudicium ſubſiſtat. Ira docet *gl. ſin. hîc. Bart. in Authent. offeratur, C. de lit. conteſt.* nam ſolemnitates actuum, quæ ob publicam vtilitatem introductæ ſunt, partium conuentione tolli aut remitti non poſſunt, vt docent *DD. in l. 2. §. ſed quia veremur. C. De iureiurando propter calumniam*. Verùm ſi partes in Iudicem tanquam arbitratorem compromittant, tum ipſi modum procedendi, non exactis ſolemnitatibus, præſcribere non prohibentur, perinde ac ſi in alium quemuis compromittant, vt docui in Rubricâ tit. de arbitris, & tradunt *Bart. & Abbas ll. cc. Georgius Euerhardus tom. 2. conſil. 29. n. 21.*

Deinde locutus ſum tantùm de iudicio ordinario, nam in ſummario iudicio, ſeu, in quo de plano, & ſine figurâ iudicii proceditur, non eſt neceſſarius libellus, ſed ſufficit, ſi actor petitionem coram Iudice faciat, Notario, vel alio in ſcriptum referente, juxta *Clem. Sape, de verb. ſignificat.*

- 4 Dicitur itaque iudicium ſummarium ſeu de plano, quod figuram ſeu ſolemnitatem ordinis judicialis, videlicet libelli oblationem, litis conteſtationem non requirit, ſed ea tantùm, quæ ad rei veritatem cognoscendam iudici neceſſaria videntur, cuiusmodi ſunt, citatio rei, iuramentum de calumniâ, aut veritate dicendâ, neceſſariæ item, non ſuperflue probationes, exceptiones, dilationes.

- 5 Verumtamen, ſi cauſa aliqua poſtulare videatur, poteſt Iudex etiam ordinarium iudicium inſtituere, tamenſi abſolutè loquendo ſufficeret ſummarium, idque partibus etiam inuitis, præterquam, ſi Princeps cauſam delegarit adiecto mandato, vt de plano procedatur, tum partibus, aut alterâ tantùm

contradicente non poteſt Iudex aliter procedere. Ita *gl. in Clem. 2. v. Valeat. & cit. Clem. Sape. verb. Partibus.*

Porro ob duplicem rationem iudicia iſta ſummaria inſtitui ſolent. Prima eſt, quia tales cauſæ ſunt, quæ celerem expeditionem deſiderant, videlicet, beneficiales, decimales, matrimoniales, vt videre eſt in *cit. Clem. & apud Marantam p. 4. diſt. 8. n. 42.* Huc etiam ſpectat cauſa uſurarum propter odium uſurarij *cit. Clem.* item exceptiones & cauſæ incidentes, ſummariè cognosci poſſunt, teſte *gl. in c. ult. verb. procedendum, vt lite non conteſtatâ &c.* item lites mercatorum, quæ ob frequentiam & alias cauſas citò expediuntur, teſte *Maranta diſt. 9. n. 48.* cauſæ tributorum, alimentorum, dotis, item cauſæ naufragorum, pauperum, & miſerabilium perſonarum, cauſæ mercedum, ſi agatur de tutore dando, filio adoptando aut emancipando, vt videre eſt apud *Marantam n. 48. ſpec. de juridi. omnium Iudicum, §. poſtremò.*

Altera cauſa iudicii ſummarii inſtituendi eſt, ſi cauſæ modicæ cenſeantur, ſeu in quibus de paruo & facilè reparabili præiudicio agitur, tales ſunt cauſæ ciuiles quibus de debito non magno ſpectatâ perſonarum qualitate agitur, aut inter perſonas viles & juris imperitoſ, videlicet ruſticos in pago, vt colligitur ex *Auth. niſi breues. C. de ſententiis ex breuicolo recitandis, & tradit Abbas hîc. n. 17.* deinde in delictis leuibus, & non multùm infamantibus, præſertim inter religioſos, adoleſcentes, & ſimiles perſonas, de plano & ſine figurâ iudicii inſpectâ veritate facti procedi ſolet juxta *l. leuia 5. ff. de accuſat.* vbi *Bart.* ait, quòd in criminibus leuibus non ſit neceſſaria ſolemnitas iudiciali proceſſûs; item ſi agatur iudicio poſſeſſorio ſolum præparatoriè ad iudicium petitorium ſubſequens, ideòque de paruo, & facilè reparabili damno, vt videre eſt apud *Farinacium tract. de teſtib. lib. 2. tit. 6. q. 63. n. 33. Maranta, cit. diſt. 9. n. 43.*

Discrimen autem magnum eſt inter hos duos modos Summarii proceſſûs annotatum à Bartolo in *l. 1. §. quod ſi ſit. ff. de Prætoris*

toriâ ad stipulatione, Murant. c. l. n. 46. si enim summarius processus instituitur propter causæ leuitatem seu modicitatem, tunc ordinariè non requiritur probatio plena, sed sufficit semiplena per vnum testem aut iuramentum, talis videlicet, quæ sufficiat ad iudicis animum informandum pro causæ decisione; sin autem summarius processus instituitur propter celeritatem expeditionis, tum, si causa alicuius momenti seu præiudicii non facilè reparabilis sit, plenâ plerumq; probatione opus est, dummodo talis haberi possit, idque sumitur ex cit. *Clem. sepe*, vbi dicitur in tali processu summario requiri probationes, quæ necessariae videntur, considerata qualitate seu grauitate causæ, consequenter etiam dilationes dari debent, quæ ad adornandas huiusmodi probationes iudicis arbitratu requiruntur, ita tamen vt causa diu protrahatur, quâ de re legi potest *Speculator. cit. §. postremo n. 15.*

Aliud discrimen est, quod causæ leues, & quæ parui momenti sunt, aut inter personas rudes, per iudicis interrogationes in partium præsentia frequenter expediri solent: At verò causæ grauiores licet summarie & sine libelli oblatione tractari possint, postulant tamen, vt positiones ex facti narratione formentur, reoque tradantur. Exempli causa, primò pono verum esse, & probabo, quod Titius possessor beneficii parochialis ante mensem Iulium 24. annos non complèrit. Secundò pono verum & probabo, quod idem Titius in parochiali Ecclesiâ ante mensem Iulium institutus sit contra Canones, nullâ precedente dispensatione. Tertio pono verum, quod eadem parochia legitimâ auctoritate mihi vigore huius Breuis tanquam de iure vacans collata sit.

Ex his positionibus vnam fortassè fatebitur Caius, vt probatione opus non sit, aliam verò negabit, efficietque actum seu partem causæ probatoriam. Videri potest *gl. verb. obseruari*, vbi monet non tantum in causis summaris positiones & articulos ad facilitatem probationem formandos esse, sed multò magis in ordinariis iudiciis. Exempli causa: pono verum esse, quod Titio defuncto

in censum dedi mille florènos ante annum. Secundò pono verum, quod idem Titius promisit annui censûs nomine soluere 50. ad S. Georgii, & solutio nulla facta est. Tertio pono verum, quod Titius Caium conuentum instituit hæredem bonorum suorum. Quarto pono verum, quod idem Caius hæreditatem voluntariè acceptauit, & idè sese ad debita defuncti obligauit. plura de positionibus vide apud *Lanfrancum in praxi c. 6.*

CAPITVLVM II.

Significantibus.

PARAPHRASIS.

Cùm fratres duo germani ab Vdalrico per rescriptum Apostolicum super quadam terra actione reali coram delegatis iudicibus conuenirentur, petierunt ab illis, vt iuberent terram ab actore designari, quæ peteretur, quandoquidem plures terras possiderent; quòd cùm iudices facere recusassent, illi ad Innocentium III. appellarunt, qui respondit, si ita res se habeat, omnia, quæ post appellationem attentata sunt, in irritum reuocanda esse.

SUMMARIVM.

1. Cùm agitur actione reali, debet res in libello ita designari, vt appareat, quidnam petatur.
2. Subsistit autem libellus etiam sine eiusmodi designatione, si de re constet.
3. Valet etiam, si libellus conuenientialis, quamuis generaliter, aut obscurè conceptus à Iudice, parte non reclamante, receptus sit, & in processu litis appareat, quid petatur, &c.
4. In libello actionis realis sufficit exprimere se dominum rei esse, nec opus est, vt exprimaturs titulus dominij acquisiti.
5. In actione seu iudicio vniuersali, in quo petitur vniuersitas rerum, non est necesse, vt singula in libello designentur.
6. Vti nec in aliis actionibus, quæ dicuntur generales, v.g. super tutela administratione, negotiis gestis, &c.

1 3

7. Discrimi-

7. *Discrimen inter iudicium vniuersale & generale.*
8. *Aktor porrectum libellum emendare & mutare potest ante litis contestationem, non post.*
9. *Licet tamen post litis contestationem libellum declarare, si quid in eo obscurius dictum fuit.*
10. *Permissa etiam est eiusdem libelli mutatio secundum imminutionem.*
10. *Aktor post libellum reo per Iudicem porrectum, litem prosequi cogitur.*

NOT. I. Cùm agitur actione reali, debet res in petitione seu libello designari, vt appareat, quidnam petatur. idem habetur in *l. 6. ff. de rei vend.* si in rem aliquis agat, debet designare rem, & vtrum totam, an partem, & quotam petat, vt nimirum & reus conuentus sciat, super quo controuersia futura sit, si contendere velit, & Iudex super quo sententiam ferre debeat. Quamobrem consuetum est, vt fundus, qui petitur, per circumstantias loci designetur, v. g. peto restitui mihi ædes, quæ sitæ sunt in hoc pago, inter domum parochialem & hospitium publicum, *Argum. l. forma. 4. de censibus*, vbi præcipitur, vt fundi tributarij tali formâ designentur, & in censum (seu librum censualem) referantur.

2 Limitari debet primò, quòd consistat libellus etiam sine eiusmodi demonstrationibus, si de re constet, quia v. g. reus vnicum agrum possidet, qui petitur, etenim si res nota sit, non est opus demonstratione, vti hîc rectè Abbas docet n. 5.

3 Secundò, si libellus conuenionalis, quamuis generaliter aut obscurè conceptus à Iudice, parte non reclamante, receptus sit, atque in litis processu appareat, quid petatur. Ita *Imola in c. 2. n. 2. de ordine cognitionum*, *Felinus hîc n. 3.*

Tertio, quòd re principali designatâ, quæ accessoria sunt, & facilè designari omnia non possunt, concomitanter seu incidenter peti possunt secundum *Bart. in l. 1. v. g. peto mihi restitui ædes cum rebus, quas in ijs positas habebam, aut peto restitui agrum vnâ cum fructibus perceptis aut percipiendis,*

Alias doctrinas vtilis Gl. hîc affert *verb. Significantibus*. Prima est, quòd in libello actionis realis seu vindicationis sufficiat exprimere se dominum rei esse, nec opus sit, vt causa exprimat, siue titulus, quo dominium comparatum est; imò verò reo magis consultum est, titulum dominij non specificari; quia tunc actor omne jus suum in iudicium deduxisse censetur, ita vt si succumbat, postea ei exceptio rei iudicatæ obstat, quòd minùs denuo agere possit, *l. & an. 14. §. Actiones*. vbi *Bart.* videri potest. *ff. de exceptione rei iudicatæ*. Si verò actor certum dominij acquisiti titulum in iudicium deduxisset, v. g. peto mihi equum meum restitui, quem olim emptione comparauì, ac postea intelligat ex alio titulo hæreditatis v. g. ad ipsum peruenisse, alio iudicio experiri poterit. *c. 3. de re iudicatâ. in 6. l. Si mater 11. §. Denique. ff. de exceptione rei iudicatæ.*

Quemadmodum in personali actione euenit, in quâ titulus seu causa, ex quâ alterum mihi obligatum dico, exprimi debet; peto vt Titius compellatur ad tradendum equum, quem ab eo emi: postea si intelligam non ex empto deberi, sed ex donato, nouâ illum actione conuenire potero, *cit. §.* Idemque pari modo dicendum, si actione hypothecariâ in rem agam, vbi gl. ibidem admonet, cùm res v. g. domus non ex vnâ tantum causâ, sed ex pluribus hypothecæ nomine obligata mihi esse possit.

Altera in actione seu iudicio vniuersali, id est, in quo petitur vniuersitas rerum, seu quidpiam plures res particulares in se complectens, necesse non est singula in libello designari; vt si vxor dotem sibi restitui petat, aut si hæres institutus, vel ab intestato succedendi jus habeat, petat hæreditatem, seu iudicialiter hæredem se declarari, & consequenter possessorem condemnari ad restituenda omnia, quæ ex hæreditate possidet, vel etiam post litis contestationem possidebit iuxta *l. 4. & l. Si quid tempore 41. ff. de pet. hered.* & tradit *Abbas hîc n. 21.* simile est, si petam mihi restitui parochiam aut feudum vnâ cum iuribus ac pertinentiis eius, quâ de re *Felinus hîc n. 12.*

Porro

6 Porro præter judicia & actiones vniuersales sunt aliæ, quæ dicuntur generales, v. g. super tutelæ administratione, negotiis gestis, societate: in his etiam non est necesse res singulas specificare; sufficit, si factum & causa actionis generatim proponatur, v. g. peto, vt Titius, qui tribus annis tutor meus fuit, tutelæ administrationem reddat, & quod reliquum est, restituat.

7 Discrimen autem inter iudicium vniuersale ac generale secundum *Bart. l. c. n. 9.* est, quod in illius prosecutione necesse non sit res specificari, quia sententia solum feretur super iure actoris, quod videlicet hæreditas, parochia, feudum ad ipsum pertineat; at verò in iudicio administrationis tutelæ aut negotiorum gestorum, saltem antequam sententia feratur, species obligationum seu debitorum explicandæ sunt, vt sciat Iudex, ad quænam condemnare debeat reum conuentum, juxta *l. 2. C. de iudiciis.*

8 Tertia, Actor porrectum libellum emendare & mutare potest ante litis contestationem, *l. 3. C. de edendo,* necesse tamen est, si causæ & actionis qualitas mutata est, vt reo nouæ induciæ concedantur ad deliberandum & instruendum se pro lite futurâ, præterquam, quod si reus ob talem variationem maiores expensas facere debuit, ei compensandum sit, vti *gl. monet in cit. l. 3. Baldus ibid. n. 3.* vbi excipiunt, nisi personæ ignoscendum sit, quia minor, rusticus, mulier libellum non rectè compositum mutat. At verò post litis contestationem concessum non est libellum mutare, siquidem libellus per litis contestationem formatur, & transit in quasi contractum inter partes.

Exemplum mutationis: si in libello actionis realis dixerim me dominum esse rei petite, postea verò intelligens difficile esse probare dominium, muto libellum dicendo mihi dominium aut quasi dominium competere, juxta *c. 3. de re iudicata. in 6.* vt nimirum sufficiat ostendere me bonæ fidei possessorem fuisse, licet is, à quo rem olim emi, fortasse dominus non fuerit, neque ego vsucapionem complerim; talis mutatio

fieri potest ante litis contestationem, non post.

Verumtamen etiam post litis contestationem libellum declarare licet, si quid obscurius dictum fuit, qui enim declarat, nihil de nouo dicit, *argum. l. hæredes. 21. §. Si quid. ff. de testamentis,* sed & accidentalis mutatio, per quam causæ status non immutatur, permilla est, *argum. cit. §. Si quid;* vt si in nomine rei petite, aut in loco vel tempore obligationis contractæ erratum sit, ita vt idem jus, eadèmq; actionis qualitas permaneat, sicuti docet *Lanfrancus cap. 5. n. 21. Mynsing. in §. Si minus. n. 22. Institut. de act. vel si actor oblitus sit petere accessoria, videlicet fructus, expensas, saltem per Iudicis officium petendo consequetur.*

Præterea immutatio fieri potest secundum imminutionem, vt si centum petita fuerint, actor post litis contestationem corrigendo dicat 50. deberi; *Argum. l. Quidam. 21. ff. Si certum petatur,* & tradit hinc *Abbas n. 24.* sin autem actor postea cognoscat plus deberi, quàm petitum erat, in praxi obseruatur, vt litis contestatæ instantia soluatur, relicta facultate actori, nouo oblato libello aliud iudicium petere, vti *Abbas hinc docet in fine c.* sed non multum aberraret Iudex, præsertim in foro canonico, si etiam hoc casu libellum mutari permitteret, & ita *Mynsingerus* putat responsum fuisse in *cit. §. Si minus.*

Quarta. Actor post libellum reo per Iudicem porrectum, litem prosequi cogitur. *Auth. semel.* Verum Authentica hæc loquitur de actore se absentante, quod per tria edicta (si personaliter conueniri non possit,) citari & in contumaciâ constitui possit, alioquin verò liti, seu ea contestata sit, seu non, etiam inuito aduersario, si eius nihil intersit, renuntiare potest actor, *l. Postquam. 4. de iudiciis.* sin autem intersit Rei conuenti, vt lis certa perficiatur, tum cogere potest actorem, vt prosequatur, vti docet

Lanfrancus cit. c. 5. in fine.

Dilecti.

PARAPHRASIS.

Prior & Conuentus S. Mariæ ad carceres impetrârunt à Sede Apostolicâ rescriptum super debito pecuniario contra fratres Ecclesiæ de Hispidâ: isti comparentes coram Iudicibus delegatis, excipiendo dixerunt, quòd respondere non teneantur, eò quòd in libello expressum non sit, ex quâ causâ pecunia illa deberetur: sed cùm Iudices exceptionem hanc admittere nolent, illi appellârunt. Eo cognito Greg. IX. respondit, si ita res se habeat, vt narratur, quæ post appellationem acta sunt, irrita esse oportere.

SUMMARIUM.

1. In libello actionis personalis exprimenda est causa debiti; aliàs reus respondere, & litem contestari non tenetur.

2. Consultum est, vt libellus citationi inferatur, licet non sit necessarium.

NOTA. vn. In libello actionis personalis exprimenda est causa debiti, quia v. g. mutuo datum, aut venditum fuit; alioquin reus respondere & litem contestari non tenetur, quâ de re dixi in c. Dilecti. 6. de iudic. Hic autem quæritur, vtrum libelli copia vnâ cum citatione reo à Iudice transmitti debeat, seu, num tenor libelli literis citationis inferendus sit, negatiuè DD. respondent. Bart. in l. Inter accusatorem. n. 2. De publicis iudiciis. gl. fin. in Clem. 2. vt lite pendente. Gal. lib. 1. Obseru. 51. Felix. inc. 1. n. 2. hoc tit. Verum tamen consultum est, vt libellus citationi inferatur, partim ne alioquin, si reus non instructus adueniat, nouæ ipsi delationes concedendæ sint, vti notauit gl. partim quia libelli traditio facta reo litem pendendam inducit, vt ex eo tempore circa rem petitam nihil innouandum sit, vti colligitur ex cit. Clem. 2. iuncta gl. verb. plenè.

TITVLVS IV.

DE MUTVIS PETITIONIBVS.

Accidit interdum, vt postquam reus petitionem ac libellum iudici, & per hunc reo obtulit ad conuentionem eius, reus vicissim factâ petitione seu oblato libello conueniat actorem, quamobrem hic agitur de mutuis petitionibus seu reconuentionibus.

CAPITVLVM I.

Ex litteris.

PARAPHRASIS.

Plebanus & Clerici Maturenses à Papâ impetrauerant rescriptum ad Iudices contra Abbatem & Conuentum Monasterii Maturensis super quibusdam controuersis; eo oblato rescripto, Abbas & Conuentus

vicissim capitula proponebant, ad quæ Plebanus & Clericos respondere sibi coram eisdem delegatis Iudicibus petebant; hanc eorum petitionem iustam esse respondet Alex. III. idèd mandat, vt prius monachos jubeant respondere petitionibus Clericorum, eòque facto in continenti compellant Clericos ad respondendum monachis super ipsorum petitionibus ac articulis, ac deinde, si partes ad concordiam redigere non possint, super vtroque negotio sententiam proferant.

SUMMARIUM.

1. Non tantum coram Iudice ordinario, sed etiam coram delegato locus est reconuentioni.
2. Qui alterum conuenit coram Iudice non suo, is suppositâ hac legis constitutione prorogat jurisdictionem, debetque esse contentus.